

10. רמב"ן בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק ד

בעבור היות נגב ארץ ישראל על ידי אדום ואביו יושב בארץ הנגב, יש לו לעבור דרך אדום או קרוב משם, על כן פחד אולי ישמע עשו והקדים לשלוח אליו מלאכים לארצו. וכבר תפסוהו החכמים על זה. אמרו לו בבראשית רבה (עה ג) מחזיק באזני כלב וגו' (משלי כו ז). אמר לו הקדוש ברוך הוא, לדרכו היה מהלך והיית משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב: ועל דעתי גם זה ירמוז כי אנחנו התחלנו נפילתנו ביד אדום, כי מלכי בית שני באו בברית עם הרומיים (ספר החשמונאים א ח) ומהם שבאו ברומה, והיא היתה סבת נפילתם בידם, וזה מוזכר בדברי רבותינו ומפורסם בספרים

11. משלי פרק כו פסוק יז

מחזיק באזני כלב עבר מתעבר על ריב לא לו:
רש"י

(יז) מחזיק באזני כלב - העובר להתעבר על ריב לא לו הרי הוא כאוחז באזני כלב הגורם שישכנו על חנם:

12. שפת אמת בראשית פרשת וישלח שנה תרמה

במדרש על שליחת המלאכים מביא הפסוק מחזיק באזני כלב. דמ"ך ה"י ועוררוהו כו'. נראה דחז"ל למדו מפסוק דכתיב 'ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיך' והיא שלחה אליו את דבורה נראה דהיה נשכח אצל עשו השנאה.

13. בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק ז - ח

(ז) וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו: (ח) ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות:
רש"י

(ח) ויירא ויצר - ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים:

14. בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק כה

ויתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר:
רשב"ם

(כה) ויתר יעקב לבדו - כלומר שהעביר כל אשר לו, שלא היה עוד לעבור אלא הוא לבדו, ורצה לעבור אחריהם, כי לברוח דרך אחרת שלא יפגשנו עשו נתכוון: ויאבק - מלאך עמו שלא יוכל לברוח ויראה קיום [הבטחתו] של הק' שלא יזיקהו עשו:

15. רשב"ם בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק כט

ומה שלקה יעקב ונצלע לפי שהקב"ה הבטיחו והוא היה בורח. וכן מצינו בכל ההולכים בדרך שלא ברצון הק' או ממאנים ללכת, שנענשו. במשה כת' שלח נא ביד תשלח, ויחר אף י"י במשה ...

16. ויקרא רבה (וילנא) (פרשת אמור) פרשה כט סימן ב

ר' נחמן פתח (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב מדבר ביעקב דכתיב (בראשית כח) ויחלום והנה סולם מוצב ארצה ... אמר רבי ברכיה ור' חלבו ור' שמעון בן יוחאי בשם ר' מאיר מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא ליעקב שרה של בבל עולה ויורד של מדי עולה ויורד ושל יון עולה ויורד ושל אדום עולה ויורד אמר הקדוש ברוך הוא ליעקב אף אתה עולה באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר שמא ח"ו כשם שלא לו ירידה אף לי כן אמר לו הקדוש ברוך הוא ואתה אל תירא אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית לא האמין ולא עלה

המפגש עם עשו

17. בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק א

וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות:

לדעת להשתחרר מהקונספציה...

1. בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק ח

(ח) ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות: (ט) ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האמת והקהו והיה המחנה הנשאר לפליטה:
רש"י

והיה המחנה הנשאר לפליטה - על כרחו כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה. לדורון להלן (פסוק כב) ותעבור המנחה על פניו. לתפלה (פסוק י) אלהי אבי אברהם. למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה:

2. בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק א

(א) וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות:

3. אילת השחר בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק ב

והנה לעיל ("ל"ב ח") כתוב ויחץ את העם אשר אתו לשני מחנות, וכאן כתוב שהיו ביחד אלא שהתקרבו לעשו לפי סדר

שם יעקב ושם ישראל

4. בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק כג - כט

(כג) ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק: (כד) ויקחם ויעברם את הנחל ויעבר את אשר לו: (כה) ויתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: (כו) וירא פי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: (כז) ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני: (כח) ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב: (כט) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל:

5. בראשית (פרשת וישלח) פרק לה פסוק ט - י

(ט) וירא אלקים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אתו: (י) ויאמר לו אלקים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל:
רמב"ן

(י) שמך יעקב - יאמר כי עתה עורך אתה נקרא יעקב, אף על פי שהחליף שמך שרו של עשו, כי הוא לא נשתלח לך להחליף את שמך, אבל מעתה לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, וזה טעם ויקרא את שמו ישראל.

6. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יג עמוד א

תני בר קפרא: כל הקורא לאברהם אברם - עובר בעשה, שנאמר: והיה שמך אברהם.

7. אור החיים בראשית (פרשת וישלח) פרק לה פסוק י

(י) לא יקרא שמך וגו' כי אם ישראל. צריך לדעת מה נשתנה יעקב מאברהם כי הקורא לאברהם אברם עובר בעשה (ברכות יג א) אבל הקורא לישראל יעקב אינו עובר.

8. כלי יקר בראשית (פרשת וישלח) פרק לה פסוק י

(י) שמך יעקב לא יקרא עוד שמך יעקב. מדקאמר שמך יעקב משמע ששם יעקב ישאר במקומו ולא יעקר, ואחר כך אמר לא יקרא עוד שמך יעקב. אלא ודאי שבא לומר לא שיעקר שם יעקב אלא יהיה טפל וכו', אבל אצל אברהם אמרו חז"ל (ברכות יג ב) כל הקורא לאברהם אברם עובר בלא תעשה, והיינו טעמא לפי שלא נאמר אצלו שמך אברם כמו שנאמר כאן שמך יעקב:

טקטיקות התנהלות שונות אצל יעקב

שלב ההכנות למפגש עם עשו

9. בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק ד

(ד) וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום: ספורנו
(ד) וישלח יעקב מלאכים. לדעת מה בלב אחיו לדעה מה יעשה לו:

הרכות מאביו, ולפיכך זעק כנגדו עשו אחיו: הכי קרא שמו יעקב, ויעקבני זה פעמים, את ברכתי לקח והנה עתה לקח ברכתי. אבל עתה בעמדו במאבק איתנים על גדות היבוק, עליו להתעמת עם שמו הקודם - יעקב במגמה לבנות על גביו קומה נוספת: "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל" - השורה עם אל-י ויכול ללכת קוממיות - בשתי קומות!

18. צרור המור בראשית פרשת וישלח

אח"כ אמר וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא. והרמז בזה כי עד עכשיו היה יעקב ירא ומצטער מאחיו מתי יבא וכמעט שלא היה נושא עיניו מפחדתו. אבל עכשיו שנתבשר בשורה טובה מהמלאך שינצל ממנו. כאמרו כי שרית עם אלהים ועם אנשים נשא לבו ועיניו. וזהו וישא יעקב עיניו. ולכן לא פחד ממנו כמו שפחד בראשונה כאמרו וירא יעקב מאד ויצר לו. ומן הדין היה להפך אבל הסבה כמו שזכרנו. ואז עשה התחכמות גדולה ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל בענין שיכמרו רחמי עשו על הילדים והנשים. וכמו שכתב מיד וירץ עשו לקראתו ויחבקוהו ויבכו. ולהורות שנכמרו רחמיו בסבת הנשים והילדים. אמר וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים. לרמז שמה שראה יעקב ראה עשו. וכמו שיעקב נשא עיניו וראה את עשו וסדר את הילדים באופן שיכמרו רחמיו. כן נשא עשו עיניו ג"כ וראה את הנשים ואת הילדים ונכמרו רחמיו עליהם

24. בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק יח

(יח) וַיבֹא יַעֲקֹב שָׁלֹם עִיר שָׁכֵם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵאוֹ מִפְּדַן אֲרָם וַיִּחַן אֶת פָּנָיו הָעִיר: ... (א) וַתֵּצֵא דִינָה בַת לָאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרֵאוּת בְּכַנּוֹת הָאֶרֶץ: (ב) וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכֵם בֶּן חַמּוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא הָאֶרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה: ... (ז) וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן הַשָּׂדֶה כְּשִׁמְעָם וַיַּתְּעָבוּ הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נָבְלָה עֵשָׂה בְיִשְׂרָאֵל לְשָׁכַב אֶת בֵּית יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה: ... (ל) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל שְׁמֵעוֹן וְאֶל לֵוִי עַבְדֶּיךָ אֲתִי לְהַבְאִישׁנִי בְּיֹשֵׁב הָאֶרֶץ בְּכַנְעַנִי וּבְפָרְזִי וְאֲנִי מִתִּי מְסָפֵר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְהִפְנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי: (לא) וַיֹּאמְרוּ הַכְּזֹנֶה יַעֲשֶׂה אֶת אַחֹתָנוּ: פ

רש"י
צלולה היתה החבית ועכרתם אותה, מסורת היתה ביד כנענים שיפלו ביד בני יעקב, אלא שהיו אומרים (שמות כג ל) עד אשר תפרה ונחלת את הארץ, לפיכך היו שותקין:

19. העמק דבר בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק א

ויחץ. ולא חצה עוד לחלק ולעשות לשני מחנות כאשר עשה אתמול, ואף על גב שהיה לו עוד פנאי לדבר שהרי ראהו מרחוק, מ"מ שוב בטח לבו ממעשה המלאך שלא יכה לשחת מאומה, אך סימני הכנעה ראה יפה שעליו לעשות, כי עוד אפשר שיכה עשו הכאה קלה כמו שנקע ירך יעקב ע"י המלאך, על כן עשה פעולה זו:

25. אור החיים בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק לא

(לא) ויאמרו הכזונה וגו'. צריך לדעת מה תשובה זו עושה למיחוש יעקב על השמדתו הוא וביתו... או ירצה להשיב כי אדרבא יסתכנו בין האומות כשיראו שבזוי אחד שלט בבית יעקב ופעל ועשה כחפצו ורצונו לא תהיה לשונאיהם תקומה בין העמים, ואדרבה בזה תהיה חתתם על העמים וירעדו מפניהם:

20. בראשית רבה (וילנא) (פרשת וישלח) פרשה עה סימן ה

ה [לב, ה] יוצו אותם לאמר כה תאמרן לאדוני לעשו, רבינו אמר לרבי אפס כתוב חד אגרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס, קם וכתב מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס, נסבה וקרייה וקרעיה, אמר ליה כתוב מן עבדך יהודה למרן מלכא אנטונינוס, אמר ליה רבי מפני מה אתה מבזה על כבודך, אמר ליה מה אנא טב מן סבי לא כך אמר כה אמר עבדך יעקב

26. בראשית (פרשת וישלח) פרק לה פסוק א

(א) ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מַזְבֵּחַ לַאֱלֹהֵי הַנְּרָאָה אֲלֵיךָ בְּבֶרְחָךְ מִפְּנֵי עֹשֵׂוֹ אַחִיךָ: רש"י

(א) קום עלה - לפי שאחרת בדרך (נדרך) נענשת ובא לך זאת מבתך:

21. רבינו בחיי בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק ח

ודע כי יש בפרשת הזאת באור למה שאירע ליעקב עם עשו אחיו, ורמז ג"כ לדורות למה שעתידי שאירע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז דרכיו של יעקב, שהתקין עצמו לשלשה דברים: למלחמה לתפלה לדורון. למלחמה, הוא שכתוב: "ויחץ את העם אשר אתו", וכתוב: "ויאמר אם יבא עשו" וגו'. לתפלה, הוא שאמר: "אלקי אבי אברהם" וגו', "הצילני נא". לדורון, הוא שכתוב: "עזים מאתים" וגו'. וממנו ראה חזקיה המלך, וכן עשה שהתקין עצמו לג' דברים אלו כלפי סנחריב מלך אשור, דכתוב: (מלכים - ב יח, טו) "ויתן חזקיהו את כל הכסף". וכתוב: (דברי הימים - ב לב, ו) "ויתן שרי מלחמות על העם", וכתוב: (מלכים - ב יט, טו) "ויתפלל חזקיהו לפני ה'". וכן אנחנו צריכים ללכת בדרכי האבות להתקין עצמנו להקביל פניהם במנחה ובלשון רכה ובתפלה לפני ה' יתעלה, אבל במלחמה אי אפשר שנאמר: (שיר השירים ב, ז) "השבעתי אתכם בנות ירושלים" וגו', השביעם שלא להתגרות מלחמה עם האומות.

27. ויקרא רבה (מרגליות) פרשת בחוקותי פרשה לו

אמ' ר' שמואל בר נחמן כל מי שהוא נודר ומשהא את נדרו סוף שהוא בא לידי עבודה זרה ולידי גילוי עריות ושפיכות דמים. ממי את למד כולהון מאבינו יעקב, על ידי שנדר ושהא את נדרו בא לידי כולן. עבודה זרה מנין, דכת' ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר (בראשית לה, ב). לידי גילוי עריות מנ', ותצא דינה בת לאה וירא אתה שכם בן חמור (בראשית לד, א - ב). לידי שפיכות דמים מנ', ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים

יעקב ובניו מגיעים לארץ ישראל

22. בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק כט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שָׁמַךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׁרִית עִם אֱלֹהִים וְעָם אֲנָשִׁים וַתִּזְכָּל: רש"י

(כט) לא יעקב - לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה וברמיה כי אם **בשררה ובגלוי פנים**, וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף את שמך, ושם הוא מברכך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן

29. בראשית (פרשת וישלח) פרק לה פסוק ד - ה

(ד) וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנְּכָר אֲשֶׁר בְּאֶזְנֵיהֶם וַיִּטְמְנוּ אֹתָם וַיַּעֲקֹב תַּחַת הָאֲלֹהִים אֲשֶׁר עִם שָׁכֵם: (ה) וַיִּסְעוּ וַיְהִי חַתַּת אֲלֵקִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרָיָהּ בְּנֵי יַעֲקֹב: רש"י

(ד) את כל אלהי הנכר. הוסיפו על צווי יעקב ומסרו כל אלהי הנכר, אפי' אותם שבטלו קודם שבא לידם... והוסיפו עוד ואת הנזמים וגו'. המה תשמישי עבוד"ז שאפשר לבטל גם עתה, מ"מ הכל מסרו ליעקב שלא יראה ולא ימצא זכר עבוד"ז באותו מעמד:

23. מעט מן האור בראשית עמוד 271

"לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל - כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותזכר", זוהי הברכה העמוקה שיכול הרע להעניק לטוב, והמלאך ליעקב. תפקידו העליון של הרע בעולם הינו להיאבק בכל כוחו כנגד הטוב, במגמה לחשל אותו ולהכריח אותו לגלות את מלוא כוחותיו מתוך התמודדות עמו. אלמלא המאבק היה יעקב יכול להשאר 'יעקב' כל ימיו, ולהתפתל 'כתולעת יעקב' העוקפת את כל המכשולים והאתגרים בלי להתמודד עמהם במישרין. כך, כזכור, נהג יעקב בעת קניית הבכורה בניזיד עדשים וכך נהג במרמה בעת קבלת

30. בראשית (פרשת וישלח) פרק לו פסוק ו

וַיִּקַּח עֵשׂוֹ אֶת נְשָׂיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנֹתָיו וְאֶת כָּל נַפְשֹׁת בֵּיתוֹ וְאֶת
מִקְנֵהוּ וְאֶת כָּל בְּהֵמָתוֹ וְאֶת כָּל קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל
אָרֶץ מִצְרַיִם יַעֲקֹב אָחִיו:
רמב"ן

אבל הענין, כי עשו הלך לשעיר בימי אלופי החרי יושבי הארץ ויהי לשר הולך עם ד' מאות איש, ובניו וביתו היו בארץ כנען. ויתכן שהיתה לו שם אחוזה במקום אחד במישור, לא בהר שעיר, על כן ייחס לו ארצה שעיר שדה אדום. ואחרי שחזר אחיו לארץ כנען פנה לו מפניו, כי ידע שארץ כנען נחלת אחיו אשר נתן לו אביו בברכתו, ולקח בניו וכל נפשות ביתו עם רב, והלך לשעיר להתיישב שם,

סיכום קצר:

כמה שלבים היו במאבק של יעקב מול עשו. בכל שלב היה יעקב בעמדה נפשית אחרת. עמדה של פחד וחשש מהמפגש, עמדה של בטחון אך עדין תחת שם יעקב ועמדה של גבורה תחת שם ישראל. חובתנו כעם לזהות את השלבים השונים בהם אנו נמצאים ומתוך זיהוי השלב לקום ולפעול ולעשות. פעמים יידרש מאתנו לנסות להבין את הפסיכולוגיה של הצד השני ולנסות להתנהל בהתאם להבנות ופעמים יידרש מאתנו ללכת בקוממיות ולדעת שכולם כבר יתיישרו בהתאם אלינו.

שבת שלום!

